

ประวัติความเป็นมาและคุณลักษณะของข้าว

ประวัติของข้าว

ปรากฏตามประวัติศาสตร์ว่า ข้าว เป็นพืชเก่าแก่ที่สุดที่ได้ปลูกกันมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล ในประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย และอัฟริกาตะวันตก ข้าวมีใช้มากกว่า 4,000 ปีแล้ว ถิ่นเดิมของข้าวนั้น เข้าใจว่าคง เป็นที่อินเดียหรือตะวันออกเฉียงใต้ของ เอเชีย และแหล่งปลูกข้าวส่วนใหญ่ของโลกยังอยู่ในเอเชีย คือประมาณ 90% ของข้าวทั้งหมดทั่วโลก สำหรับทางยุโรปก็เริ่มปลูกข้าวในสมัยกลางพุทธศตวรรษที่ 23 เช่นเดียวกับขอ อเมริกา แต่ประเทศอเมริกาเริ่มทำการปลูกกันอย่างจริงจัง เมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 25¹

ข้าวเป็นพืชที่มนุษย์ปลูกกันเพื่อใช้เป็นอาหารมาช้านาน และได้ปลูกกันในท้องถิ่นต่าง ๆ แลคติจุด 45 องศาเหนือ ถึง 40 องศาใต้ ข้าวจึงจัดเป็นพืชในเขตร้อน แต่โดยทั่วไปก็ปลูกกันทั้งในเขตร้อนและเขตอบอุ่นของทวีปต่าง ๆ เช่น อัฟริกา เอเชีย อเมริกาเหนือ อเมริกาตอนใต้ เป็นต้น ผลผลิตของข้าวโดยทั่วไป จะให้ผลผลิตสูงในเขตอบอุ่นมากกว่าเขตร้อน ทั้งนี้เพราะความแตกต่างทั้งในแง่ของภูมิศาสตร์ การเกษตรกรรม และพันธุ์ข้าวที่ใช้ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงพันธุ์ข้าวต่าง ๆ มาก และถ้าประกอบกับเกษตรกรรมที่เหมาะสมแล้ว ข้าวในเขตร้อนก็สามารถให้ผลผลิตอยู่ในระดับสูงได้เช่นกัน²

¹ มงคล สมคะเน, "การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ปลูกข้าวและข้าวโพด ระหว่างปี 2501-2511" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขา เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 40

² กฤษฎา สัมพันธ์ธารักษ์, พืชไร่ (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาพืชไร่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522), หน้า 47

คุณลักษณะของข้าว

ข้าวเป็นพืชชนิดหนึ่ง จัดแยกไว้เป็นพืชตระกูลหญ้า เป็นพืชล้มลุก ส่วนใหญ่มีอายุได้เพียงปีเดียว ลำต้นมีลักษณะเป็นไม้เนื้ออ่อน มีลำต้นทรงกลมและกลวง ข้าวมีเอกลักษณ์ของตัวเองในแง่ของความสามารถในการงอกในสภาพที่มีน้ำท่วม และเป็นพืชที่สามารถเจริญได้ในสภาพน้ำขัง ข้าวอาจปลูกได้ทั้งในบริเวณที่ค้ำที่มีน้ำขังและในที่ดอน ซึ่งแต่ละแบบต้องการเกษตรกรรมที่แตกต่างกัน ในแต่ละประเทศก็มีระบบการชลประทานที่แตกต่างกัน ในอันที่จะควบคุมปริมาณน้ำเพื่อความเหมาะสมในการเจริญเติบโตของข้าว นอกจากนี้คุณลักษณะของข้าวในด้านอื่น ๆ สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. ประเภทของข้าว

1.1 แบ่งตามความยาวและรูปร่างของ เมล็ด

1.1.1 ข้าว เมล็ดสั้นหรือป้อม

1.1.2 ข้าว เมล็ดยาวปานกลาง

1.1.3 ข้าว เมล็ดยาว

1.2 แบ่งตามประเภทของ เนื้อแป้ง ใน เมล็ดข้าวสาร

1.2.1 ข้าวเจ้า

1.2.2 ข้าวเหนียว

1.3 แบ่งตามความสัมพันธ์กับระดับน้ำ ได้แก่

1.3.1 ข้าวไร่ เป็นข้าวที่ไม่ต้องการน้ำหล่อเลี้ยงในการเจริญเติบโต

และมักคายถ้ำมีน้ำขังอยู่นาน แต่ต้องการความชุ่มชื้นของดินในทำนองเดียวกับพืชไร่อื่น ๆ ข้าวไร่จึงนิยมปลูกกันบนที่สูงหรือตามไหล่เขาในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และทำกันเป็นหย่อมเล็ก ๆ ไม่มีความสำคัญในด้านผลผลิตมากนัก

1.3.2 ข้าวนาสวน เป็นข้าวที่ต้องการน้ำหล่อเลี้ยงในการเจริญเติบโต และปลูกกันเป็นส่วนใหญ่ ทัศนคติของน้ำได้ไม่เกิน 1 เมตร การทำนาประเภทนี้ทำกันเป็นส่วนใหญ่ ประมาณ 80% ของเนื้อที่นาในประเทศไทย

1.3.3 ข้าวนาเมือง เป็นข้าวที่ปลูกกันในที่มีน้ำสูงกว่าระดับ 1 เมตร ขึ้นไป เป็นข้าวพันธุ์พิเศษที่เรียกว่า "ข้าวพันธุ์ขึ้นน้ำ" กล่าวคือ ในบางท้องที่ ที่มีน้ำท่วมมาก ๆ ในระหว่างฤดูกาลเพาะปลูก ก็จะมีการปลูกข้าวขึ้นน้ำ โดยทำการปลูกก่อนที่น้ำจะมา ดังเช่น ในบริเวณที่ราบภาคกลางของประเทศไทยในจังหวัดอุทัยา พิจิตร สิงห์บุรี เป็นต้น ข้าวขึ้นน้ำจะยึดตัวขึ้นตามระดับน้ำ เมื่อน้ำลดข้าวจะล้มเพราะลำต้นอ่อน ดังนั้น ข้าวชนิดนี้จึงจำเป็นต้องเก็บเกี่ยวด้วยมือ จึงเป็นพันธุ์ข้าวที่เจริญเติบโตได้เร็วกว่าข้าวพันธุ์นาสวน เมื่อระดับน้ำเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น การปลูกข้าวนาเมืองนี้ใช้วิธีหว่าน และปลูกกันราวประมาณ 16% ของเนื้อที่นาในประเทศไทย โดยปกติข้าวนาเมืองจะมีคุณภาพต่ำ แต่ปัจจุบัน ข้าวพันธุ์นี้ได้รับการปรับปรุงจนสามารถผลิตข้าวขึ้นน้ำที่มีลำต้นแข็งแรงไม่ล้มง่ายจนข้าวนาเมืองมีคุณภาพทัดเทียมข้าวนาสวนเช่นกัน แต่ยังคงรักษาคุณลักษณะในการขึ้นน้ำไว้ได้เมื่อจำเป็น

1.3.4 ข้าวนาน้ำตม คือการทำนาหว่านแผนใหม่ให้ได้มีละ 3 ครั้ง มีการกำหนดขั้นตอนการเพาะปลูกไว้เป็นระยะเวลาที่แน่นอน สภาพพื้นที่จะต้องมีคันทนา พื้นนาต้องปรับให้เสมอและสามารถควบคุมน้ำได้ จึงมีการปลูกกันบ้างในบางท้องที่ เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี อ่างทอง อุทัยา นครปฐม แต่ก็ยังมีปริมาณผลผลิตไม่มากนัก

1.4 แบ่งตามอายุข้าว ได้แก่

1.4.1 ข้าวพันธุ์เบา คือข้าวที่ออกดอกให้เก็บเกี่ยวได้ตอนต้นปีของฤดูกาลทำนา หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นข้าวที่สุกเร็วมีอายุประมาณ 90-120 วัน

1.4.2 ข้าวพันธุ์กลาง เป็นข้าวที่สุกช้ากว่าประเภทแรก มีอายุประมาณ 130-160 วัน

1.4.3 ข้าวพันธุ์หนัก เป็นข้าวที่สุกช้าที่สุด กล่าวคือ เป็นข้าวที่ออกดอกให้เก็บเกี่ยวได้ในระยะปลายปีของฤดูกาลทำนา มีอายุประมาณ 180-210 วัน

1.5 แบ่งตามคุณสมบัติต่อช่วงแสงต่อวัน ได้แก่

1.5.1 พันธุ์ข้าวที่ไม่ไวต่อช่วงแสง คือข้าวพวกที่ความยาวของช่วงแสงในแต่ละวันไม่มีอิทธิพลต่อการออกดอกของข้าวพวกนี้เลย กล่าวคือ ข้าวชนิดนี้ใช้วิธีนับอายุ ตั้งแต่วันตกกล้าจนถึงวันเก็บ เกี่ยวว่าใช้เวลากี่วันเป็นหลักโดยไม่เกี่ยวกับช่วงแสง ดังนั้น ข้าวประเภทนี้จึงมีอายุแน่นอน ออกดอกเมื่ออายุครบกำหนด ออกดอกได้ทุกฤดูกาล ไร่ปลูกได้ตลอดปีในเขตชลประทานที่สามารถควบคุมระดับน้ำได้

1.5.2 พันธุ์ที่ไวต่อช่วงแสง คือข้าวพวกที่จะมีการออกดอกได้เฉพาะในระยะที่มีช่วงแสงสั้นต่อวันตามความต้องการของพันธุ์นั้น ๆ โดยเฉพาะเท่านั้น ส่วนมากช่วงแสงสั้นคือต้องน้อยกว่า 12 ชั่วโมง ข้าวประเภทนี้จึงออกดอก ดังนั้น ข้าวพวกนี้จึงมีกำหนดวันออกดอกที่แน่นอน ไร่ปลูกได้เฉพาะฤดูฝนหรือฤดูนาปีเท่านั้น หากเป็นข้าวพันธุ์เบาจะออกดอกในระหว่าง เดือนกันยายน ถึง ตุลาคม ข้าวพันธุ์กลางจะออกดอกระหว่าง เดือน ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์

2. ประเภทของการทำนา

การทำนาในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้ 5 วิธีการ¹ โดยขึ้นอยู่กับสภาพดินและน้ำอัน เป็นปัจจัยสำคัญ

2.1 นาดำ เป็นวิธีการทำนาในที่ลุ่มมีระดับน้ำลึกไม่เกิน 80 เซนติเมตร ต้องมีการตกกล้าก่อนในแปลงที่มีการเตรียมดินโดยการไถ คราด ทำเทือก แบ่งเป็นแปลง ๆ เมื่อตกกล้าครบ 30-35 วัน จึงถอนย้ายไปปักดำในพื้นที่นาแปลงใหญ่ที่มีการไถตะ แปร และทำคราด เรียบร้อยแล้ว หลังจากปักดำแล้วประมาณ 60 วัน ข้าวจะเริ่มสร้างรวงอ่อน หลังจากนั้นประมาณ 30-35 วัน ข้าวก็จะออกรวง เมื่อออกรวงแล้วประมาณ 30 วัน ก็จะเก็บเกี่ยวได้ แต่ระยะเวลาดังกล่าวอาจน้อยหรือมากกว่าแตกต่างกันไปตามพันธุ์ข้าวที่ใช้เพาะปลูกด้วย

¹กระทรวงพาณิชย์, กองควบคุมข้าว, การผลิตและการตลาดข้าวของไทย (กองควบคุมข้าว กรมการค้าภายใน, กันยายน 2523), หน้า 1-5

2.2 นาหวานข้าวหงอก เป็นการทำนาในที่ลุ่มที่ระดับน้ำลึก 80-300 เซนติเมตร วิธีการทำนาแบบนี้ก็คล้าย ๆ กับวิธีการทำนาดำ เพียงแต่ไม่มีการคกกล้า แต่นำเมล็ดข้าวที่แช่น้ำและหุ้มไว้จนมีรากยาวประมาณ 0.5 เซนติเมตร ไปหว่านบน เทือกที่เตรียมดินไว้สำหรับหว่านแล้ว แต่ต้องเตรียมแปลงให้ประตึกว่านาดำเล็กน้อย ซึ่งวิธีการทำนาแบบนี้จะให้ผลผลิตสูงกว่านาดำ ส่วนระยะเวลาตั้งแต่เริ่มปลูกถึงเก็บเกี่ยวจะสั้นกว่าแบบนาดำเล็กน้อย เนื่องจากต้นข้าวไม่ชะงักการเจริญเติบโตในช่วงระยะก่อนนำไปปักดำใหม่ ๆ

2.3 นาหวานข้าวสำรวย นาในที่ดอนที่อาศัยน้ำฝนช่วยในการเพาะปลูก เป็นวิธีการทำนาที่ง่าย คือ ไถตะ หรือ แปรดิน แล้วนำเมล็ดข้าวไปหว่านเลยทีเดียว อาจมีการไถกลบเมล็ดข้าวหรือไม่ก็ได้แล้วแต่แรงงานที่มีอยู่ เสร็จแล้วก็ปล่อยให้ข้าวรอฝนสำหรับงอกเอง

2.4 ข้าวไร่ เป็นการปลูกข้าวแบบที่เปิดป่าใหม่ ๆ ดินยังคงมีความอุดมสมบูรณ์โดยหยอดเมล็ดข้าวเป็นหลุม ๆ ซึ่งมักจะปลูกตามเนินเขาในที่ที่ปลูกพืชไร่ไว้ ซึ่งไม่มีน้ำขัง การทำนาแบบนี้ คล้ายกับการทำนาหว่านข้าวสำรวย เพียงแต่ไม่ต้องมีการไถหรือคราดเตรียมดินก่อนเท่านั้น

2.5 นาหยอด เป็นวิธีการทำนาดำข้าวไร่ ต่างกันที่ว่าเปลี่ยนสภาพจากป่าที่เปิดใหม่ ๆ มาเป็นการทำนาในแปลงนาเลย แต่การหยอดก็ใช้วิธีเดียวกับข้าวไร่ และการหยอดน้ำคันข้าวจะหยั่งรากลงดินกว่านาหว่าน และจะทนต่อสภาพแห้งแล้งได้ดีกว่า

3. การเจริญเติบโตของข้าว

ข้าวที่ปลูกทั่ว ๆ ไป สามารถแบ่งระยะเวลาแห่งการเจริญเติบโตตั้งแต่คกกล้าถึงเก็บเกี่ยวได้เป็น 4 ระยะ ดังนี้

3.1 ระยะกล้า คือ ช่วงที่เพาะเมล็ดข้าวให้งอกแล้วนำมาคกกล้า เพื่อเลี้ยงกล้าให้เจริญเติบโตพอที่จะใช้ปักดำได้ ระยะนี้ใช้เวลาประมาณ 20-30 วัน

3.2 ระยะแตกกอ คือ ช่วงระยะเวลาที่นำข้าวกล้ามาปักดำ แล้วส่งเสริมให้มีการแตกกอเต็มที่ จนถึงข้าวเริ่มตั้งท้องหรือต้นกลม ใช้เวลาประมาณ 45-60 วัน

3.3 ระยะตั้งท้อง คือ ช่วงระยะเวลาที่ข้าวเริ่มตั้งท้อง โดยมีลักษณะภายนอกแสดงอาการ "ต้นกลม" และภายในที่ส่วนปลายยอดสุดของต้นข้าวเกิด "ช่อดอก" จนถึงช่อดอกข้าวจะเจริญเติบโตเป็นช่อใหญ่ได้ ใช้เวลาประมาณ 30 วัน

3.4 ระยะสร้างเมล็ด คือช่วงระยะเวลาตั้งแต่รวงข้าวโผล่พ้นจากกาบใบจนเกิดการผสมพันธุ์กันขึ้นภายในดอกข้าว จนกลายเป็นเมล็ดเต็มเมล็ด ช่วงนี้ใช้เวลาประมาณ 25-30 วัน

ฤดูกาลปลูกข้าว

โดยทั่วไปฤดูกาลปลูกข้าว แบ่งออกได้ 2 ฤดู คือ ข้าวนาปี และข้าวนาปรัง ข้าวนาปีเริ่มปลูกเมื่อต้นฤดูฝนประมาณเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม เนื่องจากมีความแตกต่างกันในดินฟ้าอากาศของแต่ละภาค ดังนั้น ข้าวนาปีจะเริ่มปลูกกันในภาคเหนือก่อนแล้วค่อยไล่ลงมาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ ส่วนข้าวนาปรัง จะเริ่มปลูกหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้วประมาณเดือนมกราคม และปลูกในแหล่งที่มีการชลประทานพอเพียง ซึ่งส่วนใหญ่ก็ได้แก่ท้องที่ในภาคกลาง และจะเก็บเกี่ยวก่อนที่ฤดูการเพาะปลูกข้าวนาปีในปีถัดไปจะเริ่มขึ้น ปัจจุบันข้าวนาปรังจะมีผลผลิตเพียงร้อยละ 10 ของข้าวนาปีเท่านั้น แต่ก็มีความสำคัญมากในด้านของการเป็นแหล่งที่มาของข้าว เพื่อการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ

การปลูกข้าวในประเทศไทย

สำหรับการปลูกข้าวในประเทศไทยนั้น จะแตกต่างกันไปตามแต่ละภาค กล่าวคือ

ภาคเหนือ ภาคเหนือแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ภาคเหนือตอนบน และภาคเหนือตอนล่าง ภาคเหนือตอนบนตั้งแต่จังหวัดแพร่ ถึง จังหวัดเชียงราย และภาคเหนือตอนล่าง ตั้งแต่จังหวัด

นครสวรรค์ ถึง จังหวัดอุตรดิตถ์ หนทางส่วนในภาคเหนือตอนบนอาศัยน้ำจากชลประทาน แต่ตอนล่างส่วนใหญ่ ทำนาโดยอาศัยน้ำฝน การปลูกข้าวในภาคเหนือนี้เริ่มคกกล้าประมาณปลาย เดือนพฤษภาคม และเริ่มเก็บเกี่ยวประมาณกลาง เดือนพฤศจิกายนถึงกลาง เดือนมกราคม ข้าวที่ปลูกทางตอนบนของภาคส่วนใหญ่ปลูกข้าวเหนียว ส่วนทางตอนล่างปลูกข้าวเจ้า อาจกล่าวได้ว่า การปลูกข้าวในภาคนี้เป็นการทำนาคำ

ภาคกลาง เนื้อที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบในบริเวณลุ่มแม่น้ำ แม่น้ำหลายสายไหลลงสู่ทะเล ในภาคนี้ หนทางแห่งในที่นี้ในฤดูฝนจะมีระดับน้ำสูงมาก การทำนาจึงมีทั้งทำนาคำและนาหว่าน เริ่มคกกล้าปลายเดือนมิถุนายน ถึงเดือนสิงหาคม เก็บเกี่ยวประมาณเดือนพฤศจิกายนจนถึง เดือนมกราคม ส่วนนาหว่านเริ่มหว่านในราวปลายเดือน เมษายน ถึงต้น เดือนมิถุนายน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของฝน การเก็บเกี่ยวก็เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึง เดือนมกราคม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง การทำนาจึงต้องอาศัยน้ำฝนเป็นสิ่งสำคัญ เนื้อที่ทำการเพาะปลูกของภาคนี้ 28,223.73 พันไร่ ส่วนใหญ่เป็นการทำนาคำและข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียว เริ่มคกกล้าราวเดือนพฤษภาคม เก็บเกี่ยวปลายเดือนตุลาคม ถึง เดือนธันวาคม

ภาคใต้ พื้นที่ภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นภูเขา เนื้อที่ทำนามีอยู่เป็นแห่ง ๆ ไม่กว้างขวางติดต่อกัน เป็นผืนใหญ่เช่นกับภาคอื่น ๆ ในภาคนี้ทางฝั่งตะวันออกและตะวันตกมีฤดูฝนต่างกัน เนื่องจากภาคนี้มีฝนตกชุก การทำนาจึงอาศัยน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียว ฝั่งทะเลตะวันตกการปลูกข้าวจะ เริ่มคกกล้าราวกลางเดือนมิถุนายน และเก็บเกี่ยวประมาณต้นเดือนธันวาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ฝั่งทะเลตะวันออกเริ่มคกกล้าประมาณเดือนสิงหาคม และ เก็บเกี่ยวประมาณเดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม ในภาคนี้ฤดูฝนยาวนาน ฉะนั้นฤดูการทำนาจึงแตกต่างกันตามแต่ละแห่ง และอยู่ในช่วงเวลาที่ยาวกว่าในภาคอื่น ๆ

ดังนั้น โดยสรุปแล้วลักษณะรูปแบบการทำนาของประเทศไทยในแต่ละปี จะมีช่วงระยะเวลาการเพาะปลูก การเจริญเติบโต และการเก็บเกี่ยวผลผลิต จะอยู่ในระหว่างช่วง เดือนต่าง ๆ พอประมาณได้ตามรูปภาพที่ 2.1

การจำหน่ายข้าว

ระยะเวลาการจำหน่ายข้าวของชาวนาในแต่ละปีนั้น ค่อนข้างจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน และสอดคล้องกับรูปแบบการทำนาของประเทศดังจะพิจารณาได้จากรูปภาพที่ 2.1 ข้าวส่วนมากจะเข้าสู่ตลาดมากที่สุดในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวและหลังฤดูเก็บเกี่ยวเล็กน้อย เพราะชาวนาไทยส่วนมากยังขาดแคลนเงินทุนในฤดูเตรียมดิน ฤดูเพาะปลูก ตลอดจนฤดูที่ต้องดูแลรักษา ชาวนามักขาดเงินทุนซึ่งต้องไปหยิบยืมจากผู้อื่นเป็นส่วนมาก เมื่อสภาพทั่ว ๆ ไปเป็นเช่นนี้ จึงเป็นการบีบบังคับให้ชาวนาต้องจำหน่ายผลผลิตของตนออกสู่ตลาดในระยะเก็บเกี่ยว เพราะต้องนำเงินมาใช้หนี้เงินกู้ และปรากฏว่า เมื่อถึงระยะเก็บเกี่ยว เจ้าหนี้มักไปรอรับพืชผลของชาวนาเพื่อเป็นการชำระหนี้ถึงหน้าลาน อีกประการหนึ่งชาวนาส่วนมากไม่มียุ้งฉางสำหรับเก็บผลผลิตไว้รอขาย เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วก็มักจะขายทันที จึงปรากฏว่าสินค้าทางเกษตรส่วนมากจะมีราคาต่ำในฤดูเก็บเกี่ยว หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้วราคาสินค้าก็จะค่อย ๆ สูงขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบที่คล้ายคลึงกันแบบนี้เก็บทุก ๆ ปี

ดังนั้น ระยะเวลาการจำหน่ายข้าวของชาวนานี้ จึงมีความเคลื่อนไหวพอแบ่งได้เป็น 3 ระยะด้วยกัน¹ คือ

ระยะที่ 1 เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม เป็นต้นไป เป็นเดือนที่ราคาข้าวเปลือกต่ำสุด เนื่องจากข้าวใหม่พันธุ์เบาเริ่มออกตลาดในเดือนธันวาคม จากนั้นราคาข้าวจะค่อย ๆ สูงขึ้นไปในเดือนกุมภาพันธ์เรื่อยไปจนถึงเดือนเมษายน เพราะในช่วงเวลานี้เป็นฤดูค้าข้าวมีพ่อค้าพากันออกมาซื้อข้าวกันมาก

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่อยู่ในราว ๆ ช่วงเดือนพฤษภาคม และกรกฎาคม การรับซื้อข้าวจากชาวนาจะหยุดชะงักชั่วขณะหนึ่ง เพราะเป็นฤดูเพาะปลูก แต่ราคาข้าวที่พ่อค้ารับซื้อจากชาวนาบางพวกก็ยังสูงขึ้นบ้างแต่ก็ไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะพ่อค้าได้ซื้อข้าวกักตุนไว้จำนวนมากในระหว่างฤดู

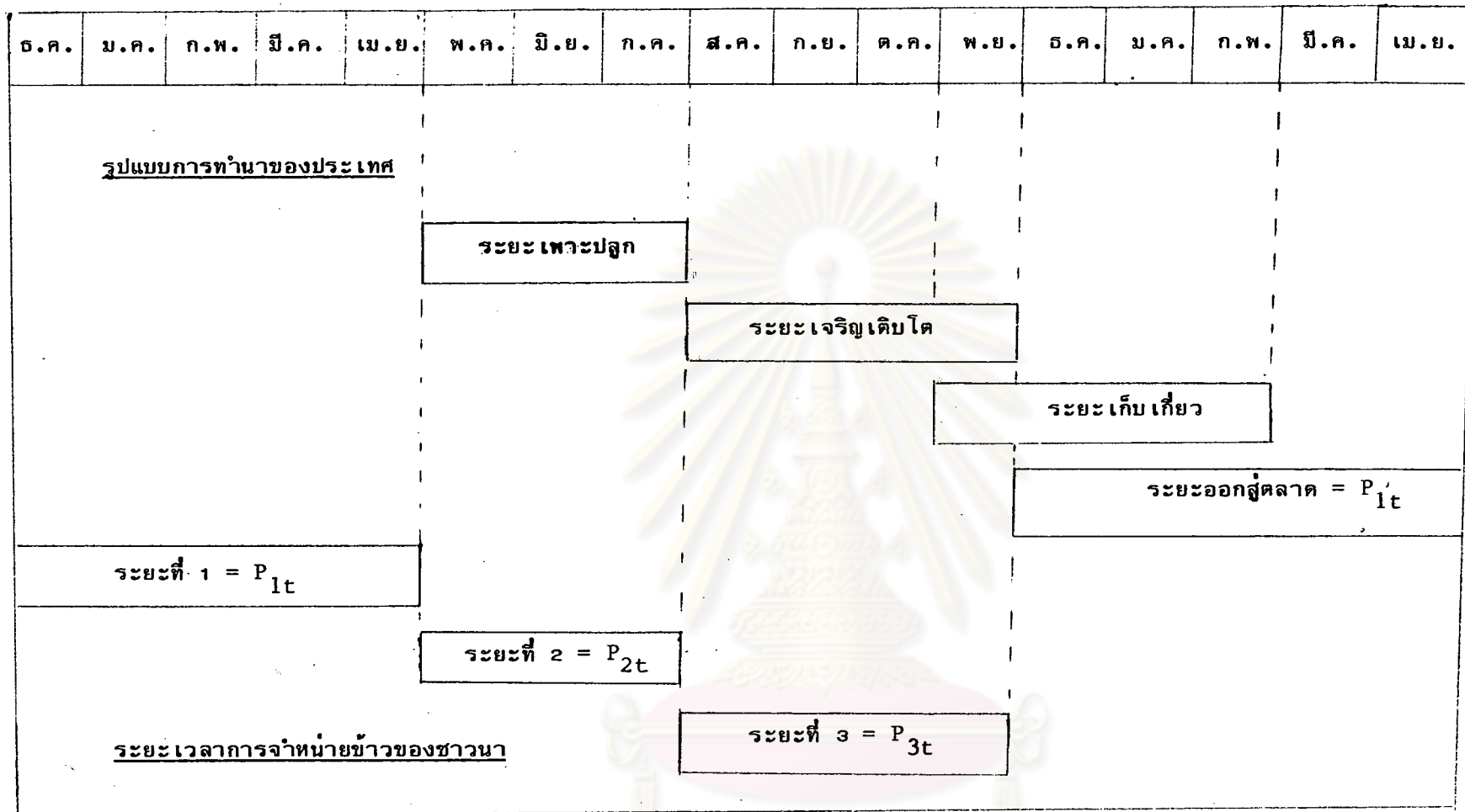
¹สมนึก ศรีปลั่ง, "ความเคลื่อนไหวของราคาข้าวในตลาดกรุงเทพฯ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า 50.

ค้าข้าวดังกล่าวในระยะที่ 1 ดังนั้น อาจเรียกระยะนี้ว่าเป็นระยะที่ราคาข้าวทรงตัวอยู่ช่วยณะก็ได้

ระยะที่ 3 เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคมไปจนถึงเดือนพฤศจิกายน ซึ่งระยะนี้ราคาข้าวเปลือกจะสูงขึ้นมาก เพราะเป็นการจำหน่ายข้าวที่เหลือเก็บไว้เพื่อรอคูผลผลิตข้าวในฤดูกาลผลิตใหม่ และเป็นช่วงที่อยู่ในระยะที่ข้าวกำลังเจริญเติบโต ดังนั้นปริมาณข้าวที่ชาวนามีอยู่ในช่วงนี้ยังมีน้อยมาก ห่อค้าจึงต้องแย่งกันประมูลซื้อเป็นเหตุให้ราคาข้าวสูงขึ้น และราคาก็สูงจนกระทั่งเดือนพฤศจิกายนแล้วจึงค่อย ๆ ลดลง และจะลดลงมากที่สุดเมื่อถึงเดือนธันวาคม เพราะ เป็น เดือนที่ข้าวใหม่พันธุ์เบา ออกจำหน่ายในเดือนนี้ ปริมาณข้าว ที่ออกขายมีปริมาณมากราคาจึงต่ำ และจะไปสูงขึ้นอีกในระยะที่ 2 และ 3 หมุนเวียนกันไปทุก ๆ ปี

จ ข

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 2.1 รูปแบบการทำนาและระยะเวลาการจำหน่ายข้าวของชาวนาในประเทศไทย